

HAYVANÂT BÜLTEN

Hayvanât - Hayvan Tarihi Ağı

GEÇMİŞİ İNSAN ÖTESİNDE DÜŞÜNMEK VE YAZMAK

**Toplumsal Tarih
Akademi'nin Hayvan
Tarihi Özel Sayısı Tanıtıldı**

Toplumsal Tarih Akademi Dergisi'nin *Geçmiş İnsan Ötesinde Düşünmek ve Yazmak* teması etrafında şekillenen Hayvan Tarihi özel sayısı, 3 Haziran 2026 tarihinde Tarih Vakfı'nın Eminönü'ndeki merkezinde düzenlenen lansman toplantısıyla okuyucularla buluştu.

Toplantının açılışında özel sayı editörlerinden **Deniz Dölek Sever**, hayvan tarihi yaklaşımının insan olmayan hayvanları tarihsel süreçlerin faileri olarak ele aldığını ve bu yaklaşımın tarih yazımına yeni perspektifler kazandırdığını vurguladı. Ardından söz alan editörler **Cihangir Gündoğdu** ve **İbrahim Can Usta**, sayının ortaya çıkış sürecine katkı sunan kişi ve kurumlara teşekkür ederek, farklı disiplinlerden gelen yazarları ortaklaştıran unsurun hayvanları tarih yazımının merkezine taşıma çabası olduğunu ifade ettiler. Lansman, yazarların çalışmalarını tanıttıkları kısa sunumlar ve soru-cevap oturumuyla devam etti. Hayvan Tarihi özel sayısı, editörler Cihangir Gündoğdu, Deniz Dölek Sever ve İbrahim Can Usta'nın giriş yazısıyla açılıyor. Sayıda dört araştırma makalesi, beş belge incelemesi ve dört kitap değerlendirmesi yer alıyor.

Araştırma makaleleri bölümünde **Suraiya Faroqhi**, erken modern Osmanlı toplumunun insan dışı hayvan emeğine bağımlılığını ele alarak atlar, develer ve öküzlerin askerî, ekonomik ve toplumsal rollerini inceliyor. **Cansu Asarkaya** ise balıkları merkeze alan çalışmasında, hayvan tarihi araştırmalarındaki karasal bakışı sorgulayarak sucul dünyanın görünmezleştirilme biçimlerini ve balıkların emek, şiddet ve sömürü tarihlerini tartışıyor.

Deniz İnce'nin makalesi, Erken Cumhuriyet döneminin "Merinos Davası" üzerinden hayvan ıslahı politikalarını ve hayvan bedenlerinin modernleşme süreçlerindeki yerini incelerken; **Onur İnal**, zootekni politikalarını ulus inşası, devletçilik ve iktisadi milliyetçilik bağlamında değerlendirerek erken Cumhuriyet döneminde insan-hayvan ilişkilerine yeni bir perspektif sunuyor.

Belge incelemeleri bölümünde **Canan Çakırlar**, Çatalhöyük ve Gordion'dan elde edilen zooarkeolojik bulgular aracılığıyla hayvan emeği ve refahını tartışıyor. **Faisal Husain**, 16. yüzyıl tahrir defterlerini hayvan tarihi perspektifiyle okuyarak bu kaynakların sunduğu imkân ve sınırlılıkları ortaya koyuyor. H. **Seda Şenvarıcı**, 1918 tarihli bir kanun üzerinden Osmanlı Devleti'nin hayvan varlığını koruma ve yönetme politikalarını biyopolitika çerçevesinde değerlendiriyor.

Büşra Arabacı, Osmanlı arşiv belgelerinde akrebin zehir ve şifa arasındaki dönüşen anlamlarını incelerken; **Orçun Nalezen**, 1614 tarihli bir mühimme hükmünden hareketle süngeri tarihsel bir fail olarak ele alarak insan, deniz canlıları ve devlet arasındaki ilişkileri analiz ediyor.

Sayıda ayrıca hayvan tarihi ve çevre tarihi alanlarında son dönemde yayımlanan önemli çalışmalara ilişkin dört kitap incelemesi yer alıyor. **İrfan Kokdaş**, Yonca Köksal Özayaşar ve Can Nacar'ın *Anatolian Livestock Trade in the Late Ottoman Empire* adlı eserini; **Semih Çelik**, Samuel Dolbee'nin *Locusts of Power* kitabını; **Özkan Akpınar**, Zozan Pehlivan'ın *The Political Ecology of Violence* çalışmasını; **İnci Bilgin Tekin** ise Dilek Bulut Sarıkaya'nın *The Human-Animal Relationship in Pre-Modern Turkish Literature* adlı kitabını değerlendiriyor.

Hayvan Tarihi özel sayısı, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinden örneklerle hayvanların tarihsel deneyimlerini görünür kılarken, hayvan tarihi, çevre tarihi ve insan-hayvan ilişkileri alanlarında yürütülen güncel araştırmaları bir araya getirerek Türkçe literatüre önemli bir katkı sunuyor.

✉ hayvanat@bilgi.edu.tr

🌐 hayvanat.bilgi.org.tr

📍 Emniyetstepe, Kazım Karabekir Caddesi, No 2/13, Eyüpsultan, İstanbul

ANIMALS ON THE MOVE KİTABI YAZARLARI, ANADOLU MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA MERKEZİ'NDE GERÇEKLEŞEN PANELDE KONUŞTU...

Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi (ANAMED), 20 Mayıs 2026'da *Osmanlı Dünyasında Hayvanların İzinde: Çiftlikten Pazara, Sofradan Atığa* başlıklı panele ev sahipliği yaptı. Panelde, Can Nacar ve Yonca Köksal Özyaşar'ın editörlüğünde Koç Üniversitesi Yayınları tarafından yayımlanan *Animals on the Move: Tracing Livestock in the Ottoman Empire from Farm to Table to Waste* kitabının yazarları bir araya geldi. Can Nacar, Yonca Köksal, Fatma Melek Arıkan, Yener Koç, İrfan Kokdaş, Anıl Aşkın ve Onat Ozan Ata'nın katıldığı etkinlikte, Osmanlı coğrafyasında koyunların, sığırların ve diğer çiftlik hayvanlarının üretim, ticaret, kentleşme ve devlet politikaları içindeki rolleri tartışıldı.

Panel, hayvanları yalnızca ekonomik kaynaklar olarak değil, modern devletin oluşumu, kapitalist genişleme, çevresel krizler ve kentsel dönüşüm süreçlerini etkileyen tarihsel aktörler olarak ele aldı. Anadolu ve Balkanlar'daki meralardan İstanbul'un süt, et ve atık düzenlemelerine uzanan tartışmalar, insanlarla hayvanların yaşamlarının Osmanlı dünyasında ne ölçüde iç içe geçtiğini ortaya koydu.

Yazının devamını Hayvanât internet sitesinde okuyabilirsiniz.

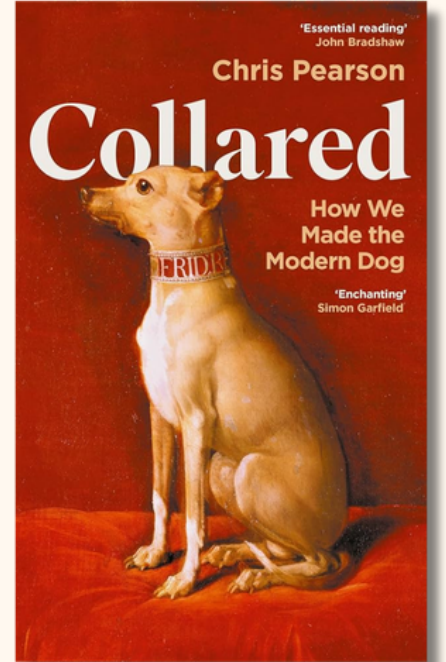
ANAMED'de düzenlenen *Animals on the Move* panelinden bir kare. Kitabın yazarları, hayvan hareketliliği, emek, mekân ve insan-hayvan ilişkileri üzerine değerlendirmelerini paylaştı.

Kitap Eleştirisi

Chris Pearson, Collared: How We Made the Modern Dog

Chris Pearson'ın Collared: How We Made the Modern Dog adlı kitabı, insanlar ile köpekler arasındaki ilişkinin tarihsel dönüşümünü modernleşme, kentleşme, sınıf, ırk, toplumsal cinsiyet, sömürgecilik, halk sağlığı ve savaş bağlamlarında ele alıyor. Tarihöncesinden günümüze uzanan küresel anlatısında Pearson, köpekleri yalnızca insanların biçimlendirdiği edilgen varlıklar olarak değil, modern toplumların oluşumuna katkıda bulunan tarihsel aktörler olarak değerlendiriyor.

Kitap; köpeklerin avcılık, koruma ve emek süreçlerindeki rollerinden safkan yetiştiriciliğine, sokak köpeklerine yönelik politikalarla kuduzla mücadeleyle, evcil hayvan kültüründen askerî kullanımlarına kadar geniş bir konu yelpazesini inceliyor. Böylece "modern köpeğin" oluşumunu insan-köpek ilişkilerindeki değişimlerle birlikte açıklıyor.

Chris Pearson, *Collared: How We Made the Modern Dog* (London: Profile Books, 2024), 262 pp.

Cihangir Gündoğdu'nun kitap eleştirisi, *Collared*'ın hayvan tarihi ve insan-hayvan çalışmaları alanlarına sunduğu katkıları değerlendirirken eserin küresel yaklaşımını, yöntemini ve köpeklerin tarihsel failliklerini görünür kılma çabasını öne çıkarıyor.

Eleştirinin tamamına Hayvanât'ın internet sitesinden ulaşabilirsiniz

CENTAURES

Rede internacional
de Estudos das
Culturas Equestres

CENTAURES: Atlı Kùltürler Çalışmaları İçin Yeni Bir Uluslararası Araştırma Ağı Kuruldu

İnsanlar ile atlar ve diğer tek tırnaklı hayvanlar arasındaki ilişkilerin tarihsel, toplumsal ve kùltürel boyutlarını incelemeyi amaçlayan **CENTAURES** – Atlı Kùltürler Çalışmaları Uluslararası Ağı, 2026 yılında kuruldu. Farklı ÷lkelerden ve disiplinlerden araştırmacıları bir araya getiren ađ; insan ve atgiller arasındaki ilişkilerin farklı tarihsel dönemlerde ve sosyokùltürel bağlamlarda nasıl şekillendiğini araştırmayı hedefliyor.

CENTAURES'in kuruluşu, Brezilya'dan ve farklı ÷lkelerden araştırmacılar arasında uzun süredir devam eden araştırma projelerine, bilimsel etkinliklere, yayın çalışmalarına ve uluslararası iç birliklerine dayanıyor. Bu çalışmaların önemli çıktılarından biri, Miriam Adelman ve Ester Liberato Pereira'nın editörlüğünde 2025 yılında yayımlanan *Rédeas, cabrestos e centauros: culturas equestres e conexões plurais entre humanos e cavalos na América Latina* başlıklı kitap oldu.

Tarih, antropoloji, sosyoloji, beden eğitimi, edebiyat çalışmaları ve ilişkili alanlardan araştırmacıları buluşturan ađ, atlı kùltürleri tarihsel, toplumsal, siyasal, ekonomik ve çevresel boyutlarıyla ele alıyor. Ağın araştırma alanları arasında popüler atlı kùltürler, spor, kùltürel miras, hafıza, kırsal yaşam, yerli ve geleneksel topluluklar, toplumsal cinsiyet, ırk, insan-at ilişkileri ve tarımsal üretimde yaşanan güncel dönüşümler bulunuyor.

Ester Liberato Pereira (UNIMONTES), Miriam Adelman (UFPR), Caterina Rea (UNILAB) ve Arandú Maia (UFSC) tarafından kurulan CENTAURES; ortak araştırmaları, akademik değişimi ve yeni araştırmacıların yetişmesini destekleyen uluslararası ve disiplinlerarası bir çalışma alanı oluşturmayı hedefliyor. Ağın internet sitesi hazırlık aşamasında bulunuyor. Araştırmacılar, öğrenciler ve konuyla ilgilenen herkes, ağın faaliyetlerini takip etmeye ve yeni akademik iç birliklerine katılmaya davet ediliyor.

İletişim: centaures.network@gmail.com

HAYVANÂT ARŞİVİNDEN: MERİNOS KOYUNUNUN HAFIZASI

Bir yüzünde “**S.B. Merinos Fab. Memur ve İşçileri Kooperatifi**” ibaresiyle merinos koçu figürü, diğer yüzünde ise “Dahili Kredi Fişi” ifadesi bulunan bu madeni fişler, fabrikanın üretim ve gündelik yaşam dünyasından günümüze ulaşan dikkat çekici nesnelerdir. 1951 tarihli ve 25, 250 ve 500 kuruşluk farklı değerlere sahip olmaları, bunların sıradan hatıra jetonları değil, kooperatif bünyesindeki alışveriş ve hesaplaşmalarda kullanılan kurum içi kredi araçları olduğunu düşündürmektedir. Koç başının fişlerin ortak yüzüne yerleştirilmesi ise merinos koyununu yalnızca fabrikanın hammaddesini sağlayan bir hayvan olarak değil, kurumun ekonomik ve toplumsal kimliğinin simgesi olarak da görünür kılar.

Merinos yetiştiriciliği, erken Cumhuriyet’in yerli dokuma sanayisini geliştirme, dışa bağımlılığı azaltma ve millî iktisadî güçlendirme politikalarının önemli bileşenlerinden biriydi. **Deniz İnce**’nin ortaya koyduğu üzere “Merinos Davası”, yalnızca ince yapağı üretmeye yönelik ekonomik bir girişim değildi; koyun bedenlerinin melezleme, seçici yetiştirme, suni tohumlama ve veteriner denetimi yoluyla daha “verimli” hale getirilmesini de içeriyordu. **Onur İnal**’ın çalışması ise zootekni politikalarının iktisadî milliyetçilik, devletçilik ve ulus inşasıyla iç içe geçtiğini; hayvanların bedenleri ve üreme kapasiteleri üzerinde kurulan denetimin modern ve üretken bir “yeni hayvan” yaratma idealine bağlandığını gösterir. Fişlerin üzerindeki 1951 tarihi, erken Cumhuriyet döneminde kurulan bu üretim ve yönetim düzeninin sonraki yıllara taşındığını da düşündürmektedir.

Bursa Merinos Fabrikası

Bu madeni kredi fişleri aynı zamanda hayvan emeği ile insan emeğinin kesişen tarihine açılan küçük bir arşiv niteliğindedir. Merinos koyunlarının bedenlerinde yetişen yapağı, fabrikadaki işçilerin bilgi, beceri ve fiziksel emeğiyle ipliğe ve kumaşa dönüşüyordu. “Memur ve işçileri kooperatifi” ibaresi ise emekçilerin yaşamlarının yalnızca üretim alanında değil, tüketim ve gündelik ihtiyaçların karşılanması süreçlerinde de fabrika çevresinde örgütlendiğini gösterir. Dahili kredi fişleri, işçileri kuruma bağlayan bu ekonomik ve toplumsal düzenin maddi araçlarından biriydi.

Nesnenin merkezindeki koç figürü, emek tarihinin sınırlarını insanlarla sınırlamamanın da önünü açar. Merinos koyunları üretim sürecine yalnızca yapağılarıyla değil, bedenleri, üreme kapasiteleri ve bütün yaşamlarıyla dâhil edilmişti. Bu nedenle fişler, hayvanları yalnızca hammaddenin kaynağı olarak değil, sanayi üretiminin insan olmayan emekçileri, hatta genişletilmiş bir sınıf tarihi perspektifinden işçi sınıfının insan olmayan bileşenleri olarak düşünmeyi mümkün kılar. Böylece hayvanların üretken bedenlerinden fabrika işçilerinin emeğine, oradan kooperatif aracılığıyla düzenlenen tüketim ilişkilerine uzanan ortak fakat eşitsiz bir emek rejimi görünür hale gelir.

Kaynaklar: Deniz İnce, “‘Hammaddeyi Sırtında Yetiştirenler’: Merinos Koyunları ve Erken Cumhuriyet Rejiminin ‘Merinos Davası,’” *Toplumsal Tarih Akademi*, sayı 8 (2026), 41–58; Onur İnal, “Erken Cumhuriyet Dönemi’nde Zootekni ve İdeoloji,” *Toplumsal Tarih Akademi*, sayı 8 (2026), 59–87.